

נעם הארץ

בס"ד

לכבוד שבת קדש – פרשת חוקת תשפ"א

זוהב הארץ ההיא טוב – זו תלמודה של א"י

דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות – נכתב ע"י חגי צמיר

מרים היא מנהיגה אמיתית, ובגלל שהתיצבה מרחוק לשמור על אחיה, ובזכותה הוא הגיע לבת פרעה, אומר המדרש שהעם המתין עד שתירפא מרים מן הצרעת והעם לא נסע עד היאסף מרים. מסביר המדרש "ללמדך שבמידה שאדם מודד – בה מודדים לו. מרים המתינה למשה שעה אחת, שנאמר 'ותצב אחותו מרחוק', לפיכך עיכב לה שכינה וארון כהנים ולוויים וישראל ושבעה עוני כבוד"

מרים הנביאה נפטרת מן העולם לפני שבני ישראל נכנסו לארץ ישראל. כמה סימלי הוא שהמדרש והפרשנים יצינו את יום פטירתה ב' בניסן כך למשל בתרגום המיוחס ליונתן בו עוזיאל – ואתו בני ישראל כל נשמת למדברא דצין בענרא יומין לירחא דניסן ומיתת תמן מרים ואתקברת תמן: כך גם בסדר רב עמרם גאון סדר תענית בעשרה בו (בניסן) מתה מרים הנביאה ונסתלקה הבאר. גם רבי יוסף קארו בשולחן ערוך בהלכות תענית סימן תקפ"ט מזכיר ומציין תאריך זה לפטירתה של מרים.

ביום זה, עשרה בניסן, בדיוק שנה מאוחר יותר, ייכנסו בני ישראל לארץ. יום השנה של מרים הוא יום הכניסה לארץ. וביום השנה שהוא יום זכרון למעשיו של האדם הנהגותיו ותורתו שכן "אין עושין נפשות לצדיקים, דבריהם הן זכרונן", יזכור עם ישראל עם כניסתו לארץ את דמותה של מרים, הנהגותיה ותורתה – נבואה, אמונה, והידיעה כי ניתן לשנות את פני ההסטוריה באמצעות מעשינו. יש להוביל ולא להיות מובלים, יש להנהיג ולא להיות נגררים. בארץ ישראל יש לחיות אמונה, ולכן חקלאות ארץ ישראל היא כה משמעותית שכן חקלאות היא 'סדר זרעים – שמאמין בחייו של עולם חורע' (כך במדבר רבה ובראשית רבה). חלק מהפירושים מסבירים כי חייו של עולם זה הקב"ה – המחיה את העולם. אולם ישנם אחרים המסבירים דווקא על פי הפשט. לזרוע, לעסוק בחקלאות, להיות זה שבעקבות מעשיו של האדם יחיה העולם ויתקיים - זו המשמעות של 'מאמין בחייו של עולם'. אם אתה מאמין שהעולם צריך לחיות עליך לפעול ולעשות - את זה לומדים ממרים.

מרים הנביאה, אחות משה ואהרן, נפטרה בקדש לפני הכניסה לארץ, ונקברה של כפי שמופיע בפרשתנו וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם.

ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צן בתדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם. משפט קצר המופיע בין פרשת פרה אדומה לסיפור המים והסלע. רש"י מיד נדרש לענין ותמת שם מרים – למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה? לומר לך: כמו שפרה אדומה מכפרת, אף מיתת צדיקים מכפרת. פטירתה של מרים מכפרת על חטאי עם ישראל.

מרים היא דמות מיוחדת במינה. היא אחת משבע נביאות שעמדו להן לעם ישראל. היא זו שעמדה מול פרעה כאחת המילדות ובונה את בית ישראל. היא זו שלימדה את עם ישראל יראת ה' ותיראנה המיילדות את האלוהים. היא זו שהחזירה את עמרם ליוכבד אשתו לאחר שגירש אותה מחשש להמתת התינוקות על ידי פרעה. היא זו שעמדה מול אביה ואמרה לו אבא, גורתך קשה מגורת פרעה. שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה על הזכרים ועל הנקבות. פרעה לא גזר אלא בעולם הזה, ואתה גזרת בעולם הזה ובעולם הבא. פרעה רשע הוא גזרתו ספק מתקיימת, ואתה צדיק וגורתך על כל פנים מתקיימת. עמד והחזיר את אשתו. עמדו כולם והחזירו נשותיהם.

מרים בחוכמתה ובאמונתה משנה את ההיסטוריה. היא פועלת בזירה הכי פרטית וביתית, וממנה היא תורמת לכל יציאת מצרים. המסר הוא מכאן ולדורות: לא להתייאש, לא משנה מה המצב החיצוני, עם ישראל לא יצטרף לאלה שמנסים להשמיד אותו אלא ינסה בכל תנאי ובכל הנסיבות להמשיך ולהתקיים. מרים מלמדת אותנו מה היא אמונה כפי שאומר המדרש "מרים הייתה מתנבאת ואומרת: עתידה אמי שתלד בן, שמושיע את ישראל מיד מצרים. וכיון שנוול משה, נתמלא הבית כולו אורה. עמד אביה ונשק על ראשה. אמר לה: בתי, נתקיימה נבואתך. וכיון שהטילוהו ליאור, עמד אביה וטפחה על ראשה. אמר לה: בתי, היכן נבואתך? וזה שנאמר: 'ותצב אחותו מרחק לדעה מה יעשה לו'. לדעת מה יהיה בסוף נבואתה". היא לא מחכה לראות האם הוא יינצל אלא איך הוא יינצל.

מרים היא זו שלקחה את התוף ויצאה להודות לקב"ה על קריעת ים סוף, והובילה אחריה את כל הנשים בנותנה דוגמה מה נכון לעשות – הכרת הטוב. ומהיכן היה לה תוף? אלא שכשהודיעו לעם שהוא עומד לצאת ממצרים אמרה לעצמה ודאי אזדקק לתוף זה להודות על דברים גדולים. היא יודעת לצפות מראש, ולהתכונן לקראת העתיד.

הדף מוקדש לע"נ אבי מורי יעקב עוזיאל עמיצור ז"ל

והנה כדרך של מסורות אנו מוצאים קברי צדיקים לאו דווקא במקום בו הם מוזכרים בתורה או במקורות. שכן, הנכנס לעיר טבריה ממערב נתקל בשלט המפנה אותו לקבר האמהות.

עיון במקורות מגלה כי החל מימי הביניים התפתחה מסורת המספרת על קבורתה של מרים בטבריה. כך כתב תלמיד הרמב"ן במאה ה-13: **"מטבריא חזרנו דרך ארבל. ועל הדרך כמו מיל מטבריא, מערה. ושם יוכבד אם משה רבינו ומרים אחותו, וציפורה אשת משה"**. גם רבי יעקב שליחו של רבי יחיאל מפריז כתב במאה ה-13: **"טבריא... ולצד אחד מן העיר בית קברות גדול עד מאד, ושם נקברין כ"ד אלף תלמידי ר' עקיבא... סמוך לשם כמו מיל, מערת יוכבד אם משה רבינו ע"ה ומרים בתה"**. בספר הנקרא קבלת צדיקי א"י נכתב: **"קרוב לטבריא מרים הנביאה בשדה, ויוכבד בכרם"**.

בספר ייחוס צדיקים משנת 1461 נכתב תיאור המקום בצורה מפורטת **"ראס בן עמים [סמוך לטבריא, כחצי פרסה] שם קבורת יוכבד אם משה רבינו ע"ה, וצפורה אשתו, ומרים הנביאה אחותו, ואלישבע בת עמינדב, וצדיקים אחרים"**.

ניתן לראות כיצד ככל שהזמן עובר המסורת מתעבה ודמויות נוספות מובאות לאותו מקום. אם בתחילה מצאנו רק את בני משפחת משה – יוכבד מרים וציפורה, הרי שניתן לראות כי למסורת במקום נוספו דמויות נוספות. מענין לראות כי כל הדמויות המיוחסות למקום הן דמויות של נשים מה שהביא כנראה לכך שהמקום קיבל את השם **"קבר האמהות"**. כך מופיע במאה ה-16 באיגרת ייחוס הצדיקים: **"האמהות, סמוך לטבריה כחצי פרסה. שם קבורת יוכבד אם משה רבינו עליו השלום, וצפורה אשת משה ואלישבע בת עמינדב ומרים הנביאה, וקורין להן האמהות"**. במאה ה-18 (בשנת 1769) ביקר במקום רבי משה ירושלמי שכתב: **"האמהות קבורות מהלך שעה אחת בלבד מטבריא. שם קבורה יוכבד אם משה רבינו ע"ה, וצפורה אשת משה רבינו ע"ה, ואלישבע בת עמינדב, ומרים הנביאה"**. ר' רחמים אופלטקה עבר במקום בשנת תרל"ו 1876 וכתב: **"טבריא... הלכנו להתפלל על קבר האמהות, שקבלה בידם כי שם קבורת בלהה וזלפה, יוכבד, מרים"**.

כך גם במאה ה-19 בשנת 1921 תרפ"א נכתב בקונטרס קברי אבות: **"מרים קבורה בטיבריה בשדה"**. ניתן לראות דינמיקה של מסורת. תחילתה של המסורת בבני משפחת משה – יוכבד מרים וציפורה. ציפורה קשורה מן הסתם בתודעה לקברו של אביה יתרו שמזוהה על פי המסורת

בנבי שועייב הסמוכה למקום. מרים קשורה לאזור שכן על פי חז"ל בארה של מרים, זו שחדלה מלתת מימיה בסיפור המופיע בפרשתנו עם מותה של מרים, נגנזה בכנרת. מענין לראות את התוספת שהוסיפו במשך השנים לאחר שהמקום קיבל את השם 'קבר האמהות' הובאו לכאן דמויות נשיות נוספות שהן בבחינת אמהות האומה שיש מה ללמוד מהן. בתחילת המאה ה-20 ניתן היה למצוא במקורות 7 נשים שהמקום יוחס כמקום קבורתן: יוכבד, מרים, ציפורה, אלישבע, ואביגיל. השם קבר האמהות הביא לכאן גם את האמהות שלא נקברו במערת המכפלה וכך נמצא כאן גם את בלהה וזלפה.

עד לפני שנים מעטות ניתן היה למצוא את שמותיהן של שבע הנשים על קיר ההנצחה הניצב בתוך האתר. אבל כדרך של מסורות שלא חדלות מלהתפתח, מי שיגיע היום למקום ימצא שמות של 6 נשים בלבד. שמה של מרים הנביאה נחקק מרשימת שמות הנשים שנכתבה באתר. לשאלה ששאלתי מתפללים במקום לאחר היעלמות שמה של מרים התשובה היתה שכתוב מפורש בתורה שהיא נקברה בקדש ולכן לא יכול להיות שכאן מקום קיברה.

אל מול הכניסה למתחם קבר האמהות ניצבת אחת מאבני שביל הסנהדרין שנפרץ והוקם בגליל. רעיון שביל הסנהדרין גובש על ידי חגי עמיצור, והוצא לפועל באדיבותה ופעילותה של רשות העתיקות. השביל נחנך ונמסר למדינת ישראל בחגיגות יום העצמאות ה-70, לכבוד מדינת ישראל, ולכבוד 70 חכמי הסנהדרין. על האבן הניצבת במקום (קבר האמהות) נטבע הפסוק **"חכמת נשים בנתה ביתה"** שבמדרש מתייחס לאשתו של און בן פלת. וכך, ההולך בשביל הסנהדרין הולך בעקבות המורשת היהודית, פסוקי תורה ומדרשי חז"ל.

השביל קשור ישירות לפרשתנו – פרשת חוקת. הוא מתחיל בבית שערים – המקום בו איחסנו את אפר הפרה האדומה שהיה בגליל, ושימש לטהרת אפר פרה אדומה עוד כשלוש מאות שנים לאחר חורבן הבית. ומסתיים בבארה של מרים שנגנזה בכנרת תוך שהוא עובר גם בקבר האמהות ולומד מדמויותיהן של הנשים שמיוחסות לאתר.

מאפר פרה אדומה לבארה של מרים קו אחד מחבר ביניהם. חיים יהודיים מלאים של עם החי בארצו. וההולך בשביל הסנהדרין יכול לומר לעצמו בגאווה רבה – **פה עשו חכמינו**.

מוזמנים להצטרף לקבוצות ההליכה בשביל הסנהדרין בהדרכת ד"ר חגי עמיצור - אבי שביל הסנהדרין.

בברכת שבת שלום ומבורך – חגי עמיצור

<https://lp.vp4.me/fw3x>

לקבלת הדרך במייל היכנסו לקישור

office@noam-haaretz.com : דוא"ל : 054-9938399

טלפון : טלפון : חגי עמיצור . טלפון : טלפון